

Kırsal Kalkınmada Kadın Emeğinin Önemi: Konya İli Derbent İlçesi Örneği

*Importance of Women's Labor in Rural Development: The Case of Derbent District of Konya
Province*

Hasan ARISOY

Sorumlu Yazar / *Corresponding Author*

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
arisoy@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5956-6055

Sabite GÜLEÇ

Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
sabitegulec@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6330-6806

Fatma DEMET

Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
ftdemet@gmail.com
ORCID: 0009-0000-5936-769X

Fatma GEDİKLİ

Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü
fatma.gedikli@tmo.gov.tr
ORCID: 0009-0007-9685-149X

Atıf / Cite as: Arısoy, H., Güleç, S., Demet, F., Gedikli, F. (2024). Kırsal Kalkınmada Kadın Emeğinin Önemi: Konya İli Derbent İlçesi Örneği, Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (TEAD), 10 (2). 229-241

JEL sınıflaması kodları / *JEL classification codes:* Q0 - Q1 - Q18

DOI: 10.61513/tead.1568525

Not: Bu makale Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD'nda 2022 yılında tamamlanan "Kırsal Kalkınmada Kadın Emeğinin Önemi: Konya İli Derbent İlçesi Örneği" başlıklı Lisans Bitirme Tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

Makale Türü / *Article Type:* Araştırma Makalesi / *Research Article*

Geliş tarihi / *Received date:* 17.10.2024

Kabul tarihi / *Accepted date:* 29.11.2024

e-ISSN: 2687 – 2765

Cilt / *Volume:* 10, Sayı / *Issue:* 2, Yıl / *Year:* 2024

Kırsal Kalkınmada Kadın Emeğinin Önemi: Konya İli Derbent İlçesi Örneği

Öz

Kırsal alanda yaşayan kadınlar, sürdürülebilir kırsal kalkınma için gerekli ekonomik, çevresel ve sosyal değişimin sağlanmasında rol oynarlar. Kırsaldaki kadınların güçlendirilmesi sadece kişilerin, ailelerin ve kırsal toplulukların refahı için değil aynı zamanda ekonomik üretkenliğin ve toplumsal refahın artırılması için de oldukça önemlidir. Bu araştırmanın temel amacı; kırsalda kadının emeğinin ve kadın işgücünün kırsal kalkınmada etkilerini analiz etmektir. Literatürde “kırsalda kadın emeği” üzerine yapılmış benzer çalışmalar bulunmaktadır. Ancak Derbent İlçesi özelinde yapılan bu çalışmanın literatüre önemli katkısı olacaktır. Çünkü Konya’da, Derbent İlçesi kadınları, tarımsal üretime aktif katılım sağlamaları, çalışkan ve girişimci özellikleri ile bilinmektedir. Buna rağmen Derbent ilçesi, tarımda ve turizmde beklenen gelişimi sağlayamadığı gibi devamlı göç veren bir ilçe konumundadır. Araştırmanın ana materyalini, anket yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Tabakalı Tesadüfi Örneklem Yöntemi ile Konya İli Derbent İlçesinde 72 kadın üretici belirlenmiş ve yüz yüze anket görüşmesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda araştırma bölgesindeki kadınların, tarımsal üretime aktif katılım sağladığı belirlenmiştir. Ancak kadınların potansiyellerinden yeterince yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Kadınların örgün ve tarımsal eğitime, tarımsal girdilere erişmekte zorluk çektiği, mülk sahibi olamadığı ve cinsiyet ayrımcılığına uğradıkları belirlenmiştir. Kırsaldaki kadınların, işgücü piyasasındaki statüsünün büyük ölçüde ücretsiz aile işçisi olmaktan ileriye gidemediği görülmüştür. Kırsal kesimde kadınlara yönelik örgün ve mesleki eğitim programları düzenlenmesi, ürün pazarlama konusunda kadın girişimcilere destek verilmesi, sosyal medya eğitimi verilmesi, e-ticaret yapılabilecek altyapının oluşturulması, dijital pazarlama eğitimi ve kadın kooperatifleri için finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi uygun olacaktır. Ayrıca kırsal kesime yönelik çalışmalarda kurumlar arasında koordinasyon sağlanması son derece önemlidir.

Anahtar kelimeler: Kırsal kalkınma, Kadın işgücü, Kadın emeği, İstihdam

Importance of Women's Labor in Rural Development: The Case of Derbent District of Konya Province

Abstract

Rural women play a role in bringing about the economic, environmental and social change necessary for sustainable rural development. The empowerment of rural women is crucial not only for the well-being of individuals, families and rural communities, but also for increasing economic productivity and social welfare. The main purpose of this research is to analyze the effects of rural women's labor and women's labor force on rural development. There are similar studies on “women's labor in rural areas” in the literature. However, this study specific to Derbent District will make an important contribution to the literature. Because the women of Derbent District in Konya are known for their active participation in agricultural production, hardworking and entrepreneurial characteristics. Despite this, Derbent district has not achieved the expected development in agriculture and tourism and is a district that constantly emigrates. The main material of the research was the primary data obtained through questionnaires. With the Stratified Random Sampling Method, 72 women producers were identified in Derbent District of Konya Province and face-to-face survey interviews were conducted. As a result of the study, it was determined that women in the research region actively participate in agricultural production. However, it was determined that women's potential could not be utilized sufficiently. It was determined that women have difficulties in accessing formal and agricultural education, agricultural inputs, cannot own property and are subjected to gender discrimination. It has been observed that the status of rural women in the labor market does not go beyond being unpaid family workers. It would be appropriate to organize formal and vocational training programs for rural women, support women entrepreneurs in product marketing, provide social media training, create infrastructure for e-commerce, provide digital marketing training and financial literacy training for women's cooperatives. In addition, coordination between institutions in rural areas is of utmost importance.

Keywords: Rural development, Female labor force, Female labor, Employment

1.GİRİŞ

Geçmişten beri kadınlar iktisadi faaliyetlerin içerisinde üretici olarak da yer almışlardır. Ancak bu genellikle aile içi üretime katkı biçiminde değerlendirildiğinden bir çalışma olarak görülmemiştir. Yüzyıllardır erkeğin görevi gelir elde edip evi geçindirmek olurken, kadının ana çalışma ortamı evi olmuştur. Kadın ev işi ve çocuk bakımı gibi işlerle meşgul olurken, erkek ev dışında çalışarak ailesinin geçimini sağlamıştır. Erkek kendisine verilen bu toplumsal rol ile ekonomik olarak üretken olup, ekonomik ilerlemenin birincil aktörü olmuştur. Kadın ise, yaptığı işlerin ekonomik bir değeri olmadığından ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmiş ve ikincil aktör konumunda kalmıştır (Koray, 2000). Oysa kadınlar hayvan üretimi ve ıslahına ilişkin bilgilere sahip olmaları, gıda seçimi, üretimi, yetiştirilmesi, hazırlanması ve hasadında merkezi role sahip olmaları, tohumları saklayıp korumaları ve biyoçeşitliliği sağlamaları gibi özellikleri nedeniyle tarımsal üretimin biriktirici, koruyucu ve geliştirici beyni konumundadırlar (Aysu, 2009).

Tarım sektöründe kadın emeği aile içinde kayıt dışı, üretimde de ücretsiz aile işçisi olduğundan, gelir getirici bir faaliyet olarak görülmemekte ve istatistiklere yansımamaktadır. Kadınlar yüksek oranda işgücüne katılmalarına rağmen kendilerini çalışmıyor kabul edip istatistiklerde ev kadını olarak yer almaktadır (Lordoğlu, 1990).

Türkiye’de tarımsal istihdam, özellikle 80’li yıllardan itibaren dışa açılma politikalarıyla birlikte sanayi ve hizmet sektörlerinin büyümesi ve kırsaldan kente göçün artmasıyla yıldan yıla düşmesine rağmen; tarım sektörü, kadın nüfusun hizmetler sektöründen sonra en çok istihdam edildiği sektör olma özelliğini sürdürmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2020 yılı verilerine göre, tarımda çalışan 4 milyon 515 bin kişinin 1 milyon 782 bini (%39.5) kadın çiftçidir (Anonim, 2023). Tarım sektörü kadın istihdamı açısından hizmetler sektöründen sonra en fazla istihdam oluşturan sektördür. Kırsal alanda, tarım dışında oluşturulan istihdam alanlarında genellikle erkekler faaliyette bulunmaktadır.

Tarım sektöründe yer alan ailelerin gelirleri düşük ve kadınların tarım dışı iş olanakları sınırlıdır. Ağırlıklı olarak tarımda yer alan kadınlar, ücretsiz aile işçisi ve mevsimlik işçidir. Büyük ölçüde sosyal güvenceden de yoksun olan kadınların ekonomik ve toplumsal hayata katılımları zor olmaktadır. Bunun yanı sıra, kadınların ev, bahçe işleri ve çocuk bakımı gibi ailenin günlük gereksinimlerini karşılayacak faaliyetlerde bulunması, zaman ve emek tüketimini de hızlandırmaktadır (Güresinli, 2015).

Kırsal alanda, kadının üretimdeki emek yoğunluğu sadece tarımsal uğraşlarda değil, aynı zamanda hane içinde de çok yüksektir. Hane içi istihdamında ücretsiz aile işçisi konumunda olan kadınlar, ağır bir iş yüküne sahiptirler. Kadınlar, ev temizliği, yemek yapımı, çamaşır yıkama ve su taşıma gibi günlük işlerin yanı sıra tarla, bağ-bahçe işleri, odun taşıma, ekmek yapma, hayvan bakımı gibi yüksek güç gerektiren ve bir hayli zaman alan işleri de yapmak durumundadır (Fazlıoğlu, 2003).

Kırsal alanda çalışan kadınların sosyo-ekonomik durumlarındaki değişim ve kırsal kalkınmaya etkileri sadece ekonomik, sosyolojik ya da psikolojik açıdan değil kırdan kente göçün önlenmesinde de kadın emeğinin ne denli önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü, göç eden ailelerde kadınların tarım dışında çalışmadıkları ve iş gücüne katılmadıkları bilinmektedir. Tarımda çalışan kadınlar, tarım dışına çıktıklarında veya göç ettiklerinde iş gücüne katılmakta zorluk çekmektedirler. İş gücüne katılan kadınlar ise daha çok statüsü düşük, nitelikli olmayan işlerde güvenceden yoksun bir biçimde çalışmaktadır. Bu ise kadının çalışma ve toplum hayatının dışında kalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle tarımda yer alan kadınların çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi hem sürdürülebilir tarım hem de toplumsal cinsiyete dayalı kalkınma ilkeleri açısından önemlidir (Gülçubuk, 2015).

Gelişmekte olan ülkelerde kadınlar, kırsal alanda tarımsal üretim faaliyetlerine yoğun bir biçimde katıldığından, kırsal ekonomi ve kırsal kalkınmanın en temel gücünü oluşturmaktadır. Çoğu araştırmacı tarafından kadının işgücüne

katılması ile ekonomik kalkınma arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle son 50 yılda kalkınma olgusunda kadın belirleyici bir rol oynamıştır. Diğer bir ifadeyle kadına yer vermeyen herhangi bir ekonomik teorisinin çökmeye mahkum olduğu belirtilmektedir (Tinker vd., 2013).

Bütün ülkelerde kırsal kadın, tarım ve tarım dışı faaliyetlere katılım sağlayarak kırsal ekonomide önemli bir yere sahiptir (Quendler vd., 2017). Ancak katılma oranı ülkeler ve hatta bölgelere göre farklılık göstermektedir ve aynı ülkede bile yıllara göre önemli bir değişim görülmektedir (Dixon, 1982). Bu farklılığın temelinde, başta kültür ve inanç olmak üzere diğer sosyo-ekonomik etkenler yatmaktadır. Clark vd. (1991) kadının işgününe katılımının Latin Amerika ve İslami ülkelerde düşük olduğunu, Müslüman olmayan Afrika ve Marksist toplumlarda ise bu oranın yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Kifle (2013) benzeri şekilde Afrika'nın çoğu kabilelerinde gıda üretimiyle ilgili işlerin nerdeyse tamamının kadınlar tarafından üstlenildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Tayland'da kadınlar, tarımsal faaliyetlere katılmakla birlikte yönetim ve karar mekanizmasında da önemli bir rol oynamaktadırlar (Schultz, 1999). Fakat söz konusu bu durum tüm dünya için aynı oranda geçerli değildir. Dünyanın birçok ülkesinde kadın, tarımsal yönetim ve karar mekanizmasında önemli bir pay almamakla birlikte tarımdaki rolü nerdeyse tamamen ihmal edilmektedir (Dixon, 1982; Ogunlela vd., 2009). Dünya genelinde yapılan çalışmalarda kadının tarımsal faaliyetlere katılımı üzerine yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir, eğitim, tecrübe, aile ve işletme büyüklüğü gibi faktörlerin etkili olduğu ifade edilmektedir (Kutlar vd., 2013; Mulugeta vd., 2014; Ochieng vd., 2014).

Bu çalışmanın temel amacı; Konya İli Derbent İlçesi kadınları üzerinden Türkiye'de kırsal alanda kadının konumunu incelemektir. Ayrıca kadının kalkınma sürecindeki rolünün ve kadın emeğinden daha etkin faydalanabilme olanaklarının araştırılması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini, Konya İli Derbent İlçesi'nde yer alan toplam 72 kadın ile yapılan anket yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Anket çalışması 2022 yılında yapılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesi ise, kapsamlı bir literatür taramasıyla oluşturulmuştur. Kadının kırsal kalkınmaya etkileri kapsamında daha önce yapılmış olan araştırmalar, yayımlanan raporlar ve makaleler de çalışmaya ışık tutmuştur.

Konya'nın Derbent İlçesi nüfusu 2022 yılına göre 4.052'dir. Bu nüfus, 1.963 erkek (%48.45) ve 2.089 kadından (%51.55) oluşmaktadır.

İşletmelerin dağılımına göre ana çerçeveden örnek çekmede, Tabakalı Tesadüfi Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı Tesadüfi Örnekleme yönteminin iki temel amacı vardır. Birincisi, popülasyona ait verilerin doğruluğunu artırmak, ikincisi ise popülasyondaki farklı özellikteki işletmelerin iyi biçimde temsil edilmesini sağlamaktır (Güneş vd.,1988). Tespit edilen örnek hacminin tabakalara dağılımını sağlamak için Neyman Yöntemi kullanılmıştır (Yamane, 1967). Tabakalama işleminde ilçedeki ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi)'ye kayıtlı işletme sayısı ve arazi büyüklükleri dikkate alınmıştır. Örnek işletme sayısı ise %90 güven aralığında, %5 hata payı ile 72 olarak belirlenmiştir. Tabakalı Tesadüfi Örnekleme yöntemine göre çalışılacak örnek sayısı aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre örnek sayıları, 0-20 da aralığında 1. tabakada 7 kişi, 21-50 da aralığında 2. tabakada 17 kişi, 51-100 da aralığında 3. Tabakada 16 kişi, 101+ da aralığında 32 kişi olarak belirlenmiştir.

$$N = \frac{[\sum(Nh \cdot xsh)]^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum[Nh(n)^2]}$$

Formülde;

n: Örnek sayısı,

N: Popülasyondaki işletme sayısı,

Nh : h'inci tabakadaki işletme sayısı,

Sh: h'inci tabakanın varyansı,

d: Popülasyon ortalamasından izin verilen hata payı,

z: Hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki z değerini ifade etmektedir.

Araştırmanın materyalini toplamak için Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bilimsel Etik Değerlendirme Kurulunun 08.06.2023 – E.533294 tarih ve sayılı kararı ile Etik Kurul Onay Belgesi alınmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Türkiye’de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; 2022 yılında, kadın nüfus 42 milyon 575 bin 441 kişi, erkek nüfusu ise 42 milyon 704 bin 112 kişidir. Toplam nüfusun %49.9’unu kadınlar, %50.1’ini ise erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). Derbent nüfus verileri, Türkiye ortalamasına göre biraz farklılık göstermektedir. Derbent’in nüfusu 2022 yılına göre 4.052 kişi olup, toplam nüfusun %48.44’ünü

erkekler, %51.56’sını ise kadınlar oluşturmaktadır. Derbentte kadınların ortalama yaşam süresi erkeklere göre daha uzundur. Ayrıca Derbent’teki erkekler kadınlara göre şehirlere çalışma amacıyla daha fazla göç etmektedir (Çaycı, 2020).

Araştırma bölgesinde yaş gruplarına göre dağılım Tablo 1’de verilmiştir. Araştırma için anketler 72 kadın ile yapılmış olup, kadınların %44.44’ü 41-55 yaş aralığında, %31.94’ü 56 yaş ve üzeri iken, %23.61’i ise 26-40 yaş aralığındadır. Kadınların yaş ortalamalarına bakıldığında çoğunluğun aktif nüfus olarak belirtilen 15-40 yaşın üzerinde olduğu görülmekte olup, yörede genç nüfusun yoğun şekilde ilçe dışına göç ettiği sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 1. Kadın nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (%)

Yaş / da	0-20	21-50	51-100	101+	İşletmeler Ort.
26-40	28.57	35.29	6.25	25.00	23.61
41-55	71.43	41.18	62.50	31.25	44.44
56 +	0.00	23.53	31.25	43.75	31.94
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Anket çalışmasına katılan kadınların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Araştırma alanındaki kadınların ağırlıklı olarak ilkökul mezunu (%51.39) olduğu görülmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ise %26.39’dur. Kadınların %15.28’i ortaokul mezunu, %6.94’ü lise mezunu olup lisans mezunu bulunmamaktadır. İşletme büyüklükleri ile kadınların eğitim seviyeleri arasındaki ilişki incelendiğinde en yüksek eğitim seviyesi olan lise eğitim seviyesi, üçüncü ve dördüncü tabakadaki büyük işletmelerde görülmüştür. Eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülen yöre

kadınlarına yönelik eğitimlere önem verilmelidir. Çünkü kadının aile içindeki yön verme gücü yüksektir. Bu nedenle kadının eğitilmesi demek, toplumun eğitilmesi demektir. Öyle ki kırsalda kalkınmanın yollarından birisi de eğitime önem vermek, daha çok kadın eğitimine önem vermektir. Kadınların daha iyi eğitim aldığı toplumlar, yeterince eğitim görmeyenlere göre çok daha hızlı kalkınmaktadır. Araştırma bölgesinde olduğu gibi kırsalda genel olarak kadın eğitim seviyesi ilkökul düzeyinde kalmakta ve kadının bir meslek dalına yönelmesi engellenmekte, kadın emeği yok sayılmaktadır.

Tablo 2. Eğitim durumu (%)

Eğitim / da	0-20	21-50	51-100	101+	İşletmeler Ort.
Okur Yazar Değil	14.28	17.64	12.50	40.62	26.39
İlkökul	57.14	52.94	68.75	40.62	51.39
Ortaokul	28.58	29.41	12.50	6.25	15.28
Lise	0.00	0.00	6.25	12.50	6.94
Toplam	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

TÜİK’in 2022 yılı verilerine göre Türkiye hane halkı büyüklüğü 3.17’dir. Araştırma bölgesinde

ise hane büyüklüğü 4.32 olup (Tablo 3) Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak bölgede hane

içindeki çocuk sayısının (1.17) düşük olması düşündürücüdür. Kırdan kente göç eğiliminde özellikle genç nüfusunun ağırlıklı olduğu

anlaşılmaktadır. Bölgede ortalama işletme genişliği ise 49.24 da'dır (Tablo 3).

Tablo 3. Sosyo-ekonomik yapı

	0-20	21-50	51-100	101+	İşl. Ort.
Hane Büyüklüğü	5.42	5.71	4.25	3.38	4.32
Ailedeki Çocuk Sayısı	1.71	2.00	1.13	0.63	1.17
Hanedeki Erkek Sayısı	1.57	2.00	1.56	1.19	1.50
Hanedeki Kadın Sayısı	2.14	1.71	1.56	1.56	1.65
Ortalama İşletme Genişliği (da)	9.71	30.78	58.32	63.16	49.24
Ortalama Parsel Sayısı (adet)	2.29	4.35	5.13	6.34	5.21

Derbent İlçesinin arazi kullanımında; tarım arazilerinin %38.4'lük oranla en fazla alana sahip olduğu görülmektedir. Bunu orman ve diğer araziler takip etmektedir. Derbent yüzölçümünün yaklaşık üçte biri tarım arazisidir. Tarım arazileri genellikle Derbent Deresi Vadisi'nde yoğunlaşmaktadır. Bunda Derbent Deresi'ne bağlı olarak teşekkül eden alüvyal ve yer yer kolüvyal topraklar etkili olmuştur. Buralarda başta buğday ile fasulye yetiştiriciliği yanında meyve ve sebze yetiştiriciliği de yapılmaktadır (Çaycı, 2020).

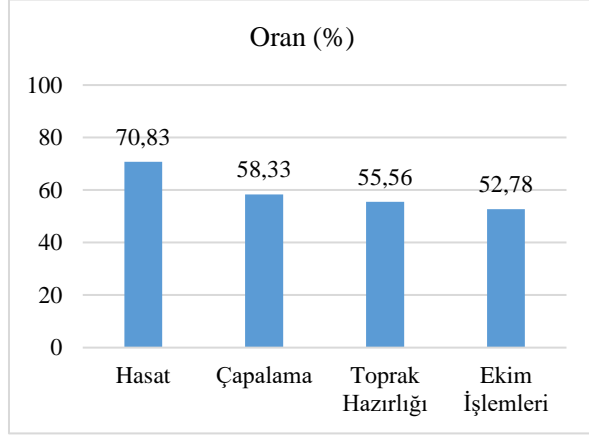
İşletmelerde yetiştirilen ürünlerin dağılımı içinde buğday %46.8'lik oranla ilk sırada yer almaktadır. Buğdayın toplam arazi içerisinde yarıya yakın bir paya sahip olmasının sebebi iklim ve coğrafi koşulların uygunluğunun yanı sıra bölgede geleneksel tarımın dışına çıkılamamasıdır. Bölgede son zamanlarda yeni ürün arayışına girilmiş ve %9.16'lık bir payla fasulye, %9.76 ile çilek üretimi yapılmaktadır. Bölgenin ürün desenine fasulye ve çileğin girmesi ile kadınların tarımdaki çalışma süreleri de artmıştır.

Tablo 4. İncelenen işletmelerde ürün deseni

	İşletme Grupları	İşletmeler Ortalaması				
		0-20	21-50	51-100	101+	
Buğday	da	4.21	9.35	33.38	37.92	25.14
	%	43.38	29.46	49.74	62.61	46.80
Arpa	da	0.00	3.24	12.38	13.22	8.78
	%	0.00	10.79	25.58	19.86	15.95
Nohut	da	0.00	0.18	0.00	2.34	1.01
	%	0.00	0.60	0.00	3.84	1.73
Yulaf	da	0.00	1.18	2.50	0.00	0.78
	%	0.00	3.95	5.17	0.00	1.95
Mısır	da	0.00	1.18	0.94	2.27	1.40
	%	0.00	3.96	1.94	3.71	2.82
Fasulye	da	1.29	4.76	4.69	4.94	4.20
	%	13.24	16.02	9.69	5.78	9.16
Çilek	da	3.64	6.71	1.56	1.03	2.56
	%	37.50	22.54	3.23	1.69	9.76
Elma	da	0.43	0.18	1.56	0.41	0.57
	%	4.41	0.60	3.23	0.67	1.48
Kiraz	da	0.00	0.82	0.00	0.31	0.31
	%	0.00	2.78	0.00	0.51	0.83
Diğer	da	0.14	3.18	1.31	0.72	1.29
	%	1.47	9.30	1.42	1.33	3.04
Toplam	da	9.71	30.78	58.32	63.16	49.24
	%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Araştırma bölgesindeki kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı tarımsal faaliyet konuları hasat (%70.83), çapalama (%58.33), toprak hazırlığı (%55.56) ve ekim işlemleridir (%52.78) (Grafik 1).

Grafik 1. Kadınların çalıştığı tarımsal faaliyet alanları

Anket çalışması yapılan kadınların büyük bir çoğunluğu Tablo 5’te de görüldüğü üzere kendi işletmelerinde çalışmaktadırlar. Görüşülen kadınların hemen hepsi işletme içerisinde çalışmalarını sonucu elde ettikleri ekonomik kazanç

Tablo 5. Kadınların çalışma durumu (%)

	0-20	21-50	51-100	101+	İşl. Ort.
Kendi işletmesinde çalışanlar	64.97	59.55	53.85	57.14	59.32
İşletme dışında tarımda çalışanlar	15.38	27.27	26.92	34.29	31.79
Tarım Dışı Çalışanlar	21.66	18.18	19.23	8.57	14.89

Yöre kadınları ile yapılan görüşmelerden bölgede bir nesil önce (20-25 yıl) yoğun bir şekilde yapılan halıcılık faaliyetinin artık yapılmadığı anlaşılmaktadır. Geçmişte yapılan halıcılık faaliyeti ile önemli bir ek gelir elde edilebildiği belirtilmiştir. Özellikle kış aylarında kadınlar tarafından yoğun bir çaba ve dayanışma ile çeyiz, günlük ihtiyaç, ticari satış vb. amaçlarla halı dokunmuştur.

Halı satışlarından önemli gelir sağlanmıştır. Bölge evlerinde eski dokumaların izleri olsa da günümüzde yeni halı dokuması yapılmamaktadır. Bunun başlıca nedeni, dokumanın ciddi emek gerektirmesidir. Özellikle yeni nesil halı dokuma

hakkında net bir bilgilerinin olmadığını, işletmede ekonomik kararların ailedeki erkek (eş, baba, erkek çocuk) tarafından alındığını belirtmişlerdir. Bu durum kadınların daha çok kendi işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıklarını göstermektedir.

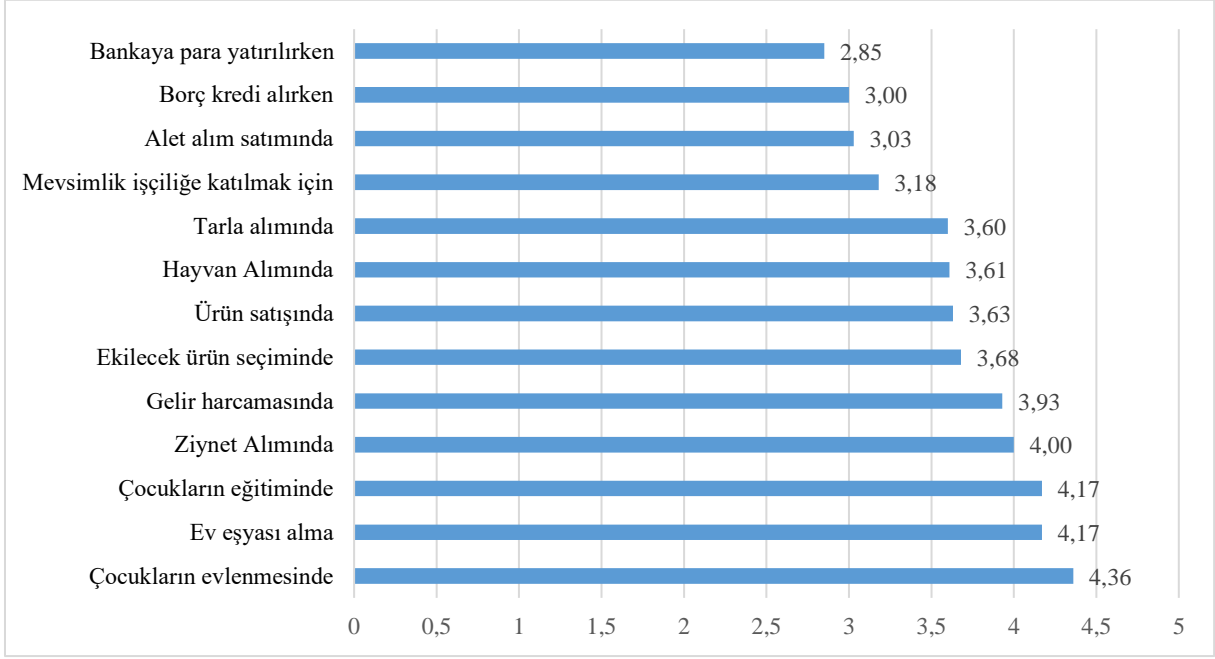
Araştırma sonucunda %29.79 ile kadınların bir kısmı farklı bir işletmede “çapalama ve çilek, elma, fasulye, kiraz ile nohut hasadında” günlük yevmiyeli olarak çalıştıkları ortaya konmuştur.

Araştırma kapsamındaki yöre kadınları, sadece tarım ve ev işleri ile uğraşmamaktadır. Aynı zamanda yazın tarımsal üretimden elde ettikleri ürünleri çeşitli şekillerde (buğdaydan tarhana, çilekten reçel gibi) değerlendirmekte, hayvancılıktan elde ettikleri peynir, yoğurt, süt, yumurta gibi ürünlerin satışını da yapmaktadırlar. Ayrıca kış aylarında patik, paspas, yelek gibi yöreye özgü el işi ürünleri yapıp satmaktadırlar. Tablo 5’de görüldüğü gibi kadınların %14.89’u tarım dışı işlerden de aile bütçesine katkıda bulunmaktadır.

ile uğraşma ve öğrenme konusunda çok isteksizdir. Ayrıca dokunan halıların hak ettiği değerde pazarlanamaması da bu alternatif gelir olanağından vazgeçilmesine neden olmuştur.

Kadınların %98’i çekirdek ailede ve ataerkil bir yapıdadır. Kadınların %93’ü evlidir. Kırsal kesimdeki ataerkil aile yapısında genellikle erkek aile reisi olarak kabul edilir. Çalışma kapsamında erkeğin sosyo-ekonomik konulardaki karar aşamasında kadına ne ölçüde danıştığı araştırılmıştır. Araştırma bölgesinde kadınların aile ile ilgili her türlü kararın içinde olduğu ancak sosyal kararlarda daha etkin olduğu anlaşılmaktadır (Grafik 2).

Grafik 2. Aile reisinin sosyo-ekonomik kararlarda kadına danışma durumu

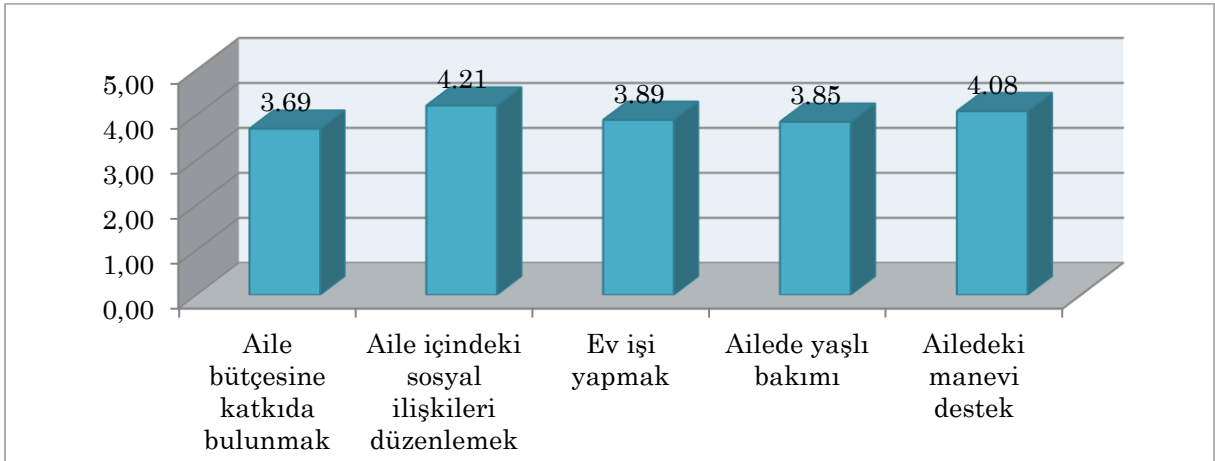

Kesinlikle Katılmıyorum:1 Katılmıyorum:2 Kararsızım:3 Katılıyorum:4 Kesinlikle Katılıyorum:5

Kadınların aile içindeki görevleri ne oranda üstlendikleri Grafik 3'te beşli likert ölçeğiyle verilmiştir. Kadınların görevleri arasında 4.21 ile aile içindeki sosyal ilişkilerin düzenlenmesi ilk sırada yer almaktadır. Aileye manevi destek sağlama görevi de 4.08 ile kadının sorumluluğundadır. Kadınlar her ne kadar ev işlerini kendilerinin yaptıklarını belirtse de

(3.89) erkeğin ev işlerinde yardım etmesi gerektiğini düşünmektedirler. Diğerlerine göre daha az önemli görev olarak "kadının aile bütçesine katkıda bulunması" belirtilmiştir. Bu verilerden kadınların aslında emeklerinin önemini farkına varamadıkları, yoğun çalışma sonucu aile bütçesine büyük katkıda olduklarını fark edemedikleri anlaşılmaktadır.

Grafik 3. Kadının aile içinde üstlenmesi gereken asıl görevi

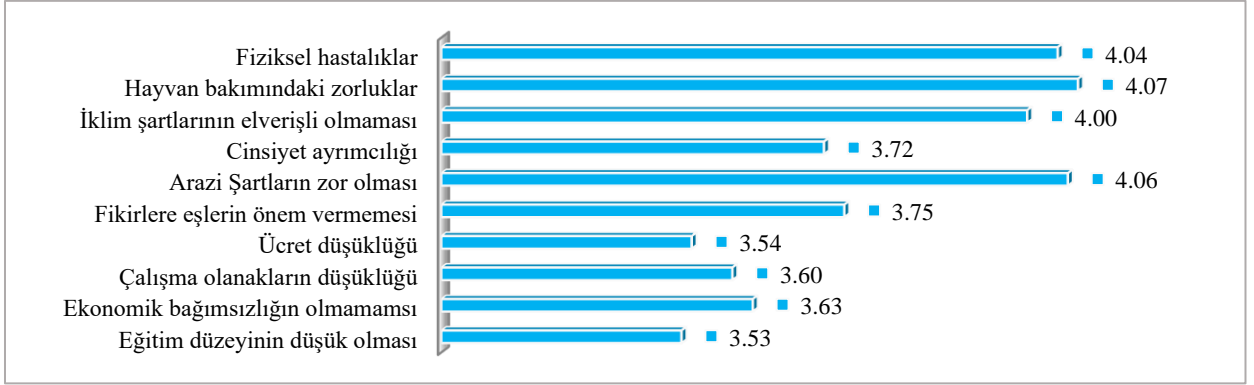

Kesinlikle Katılmıyorum:1 Katılmıyorum:2 Kararsızım:3 Katılıyorum:4 Kesinlikle Katılıyorum:5

Kadınlar çalışırken yaşadıkları zorlukları daha çok yörenin fiziki koşullarına bağlamışlardır. Özellikle hayvancılık faaliyetinin zorlukları ile karşılaşmaktadırlar (Grafik 4). Yöre kadınları

özellikle hayvancılık konusunda otlatma, süt sağımı, süt ürünlerinin değerlendirilmesi gibi konularda zorluklar yaşamaktadır.

Grafik 4. Kadınların çalışırken karşılaştıkları problemler

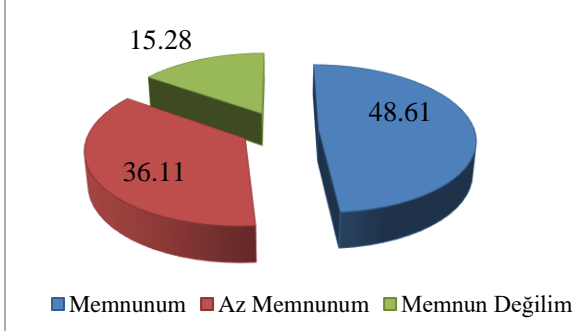

Kesinlikle Katılmıyorum:1 Katılmıyorum:2 Kararsızım:3 Katılıyorum:4 Kesinlikle Katılıyorum:5

Kadınlara kırsal bölgede yaşamaktan mutlu olup olmadıkları sorulduğunda, %48.61 ile memnun olduklarını, şehirlerde yaşamının onları daha çok zorlayacağını, daha çok gençlerin kent yaşamına özendikleri için kırsalda yaşamaktan mutlu olmadıklarını belirtirken, %36.11 ile az memnun

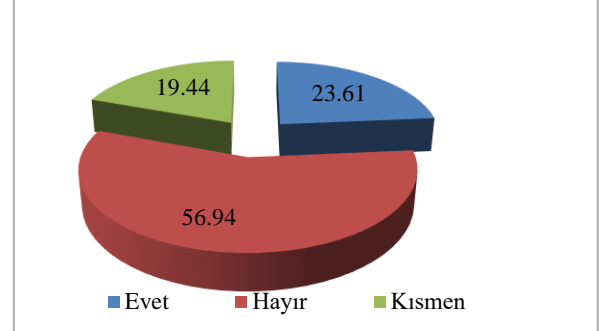
olduklarını, %15.28 ile memnun olmadıklarını gerek ekonomik durum gerekse çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları ve kırsalda sosyal yaşamın yetersiz olması gibi nedenlerle mutlu olmadıklarını belirtmişlerdir (Grafik 5).

Grafik 5. Kadınların kırsalda yaşamaktan memnuniyet durumu (%)

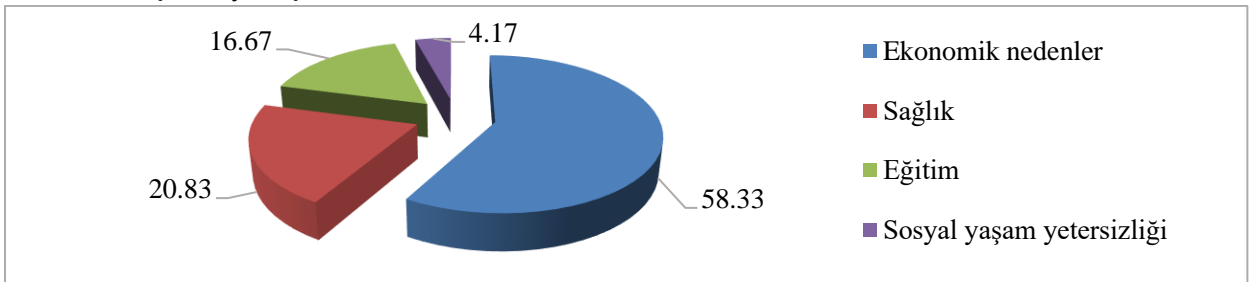
Kadınların %56.94 gibi bir çoğunluğu kente göç etmek istememektedir. Kadınlar kırsal bölgede yaşamaktan mutlu olduklarını, şehirlerde yaşamının onları daha çok zorlayacağını, daha çok gençlerin kent yaşamına özendikleri için göç ettiklerini belirtmişlerdir (Grafik 6).

Grafik 6. Kadınların kente göç etme istekliliği (%)

Kadınların %23.61'i kente göç etmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Göç etmeyi isteme sebebi sorulduğunda %58.33'ü ekonomik sebeplerden dolayı göç etmeyi istediğini, %20.83'ü sağlık sebeplerinden, %16.67'si eğitim, %4.17'si ise sosyal yaşam yetersizliğinden dolayı göç etmek istemektedir (Grafik 7).

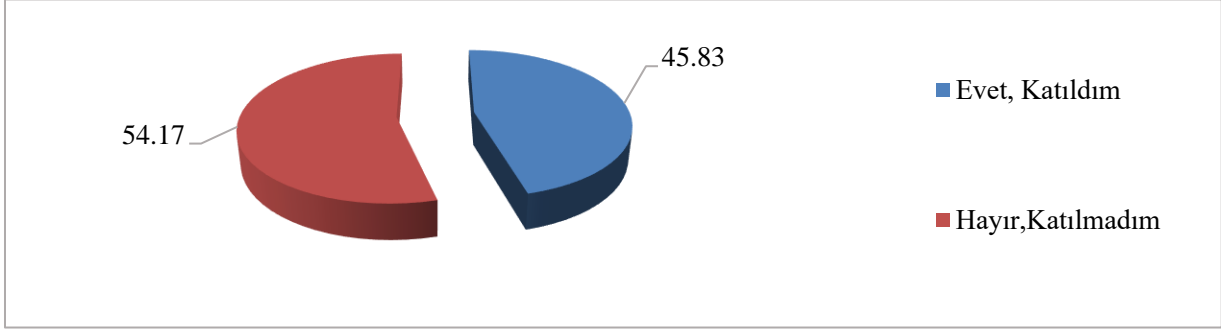
Grafik 7. Göç etmeyi düşünme nedeni (%)

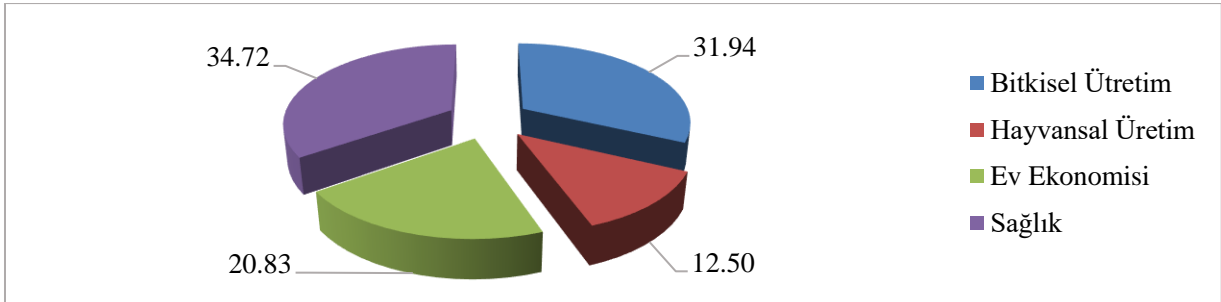
Derbent İlçesi'ne genel olarak bakıldığında, göç olgusu önemli bir problem olarak görülmektedir. Derbent İlçesi'nin 2022 yılı verilerine göre, nüfus yoğunluğu 9.1 kişidir. Bu değer 110 olan Türkiye ortalamasının çok altındadır. Derbent'de nüfus yoğunluğunun bu derece az olmasında dağlık ve engebeli arazilerin varlığı, sanayi tesislerinin olmayışı, iş olanaklarının yetersiz olması, sağlık ve eğitim alanındaki yetersizlikler etkili olmuştur.

Ankete katılan kadınların %54.17'si herhangi bir meslek eğitimi ya da kursa katılmadığını belirtmiştir. Kadınlar eğitimlerin çok faydalı ve gerekli olduğunu düşünseler de işlerinin yoğun olması sebebiyle eğitimlere katılacak vakitlerinin olmadığını belirtmişlerdir. En çok %31.94 oranı ile bitkisel üretim konularında eğitim almak istemişlerdir (Grafik 8 ve 9).

Grafik 8. Kadınların yörede verilen mesleki eğitim ve kurslara katılım durumu (%)

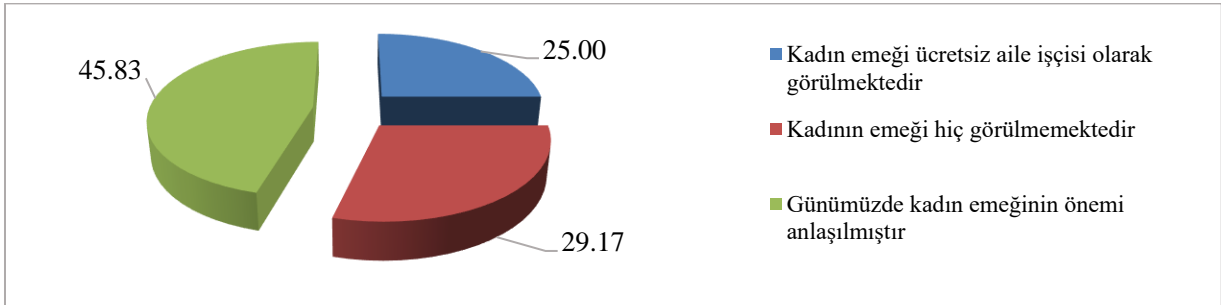
Grafik 9. Kadınların eğitim almak istediği konular (%)

Anket çalışmasına katılan kadınların gözünden, bölgede kadın emeğinin nasıl değerlendirildiği sorulmuştur. Grafik 10'da görüldüğü üzere kadınların %45.83'ü günümüzde artık kadın emeğinin önemi anlaşılmaya başlanmıştır demişlerdir. Kadınların çoğunluğu eskiden

emeğinin hiç görülmediği hatta tarım işlerinde dahi eşlerinin yardımcı olmadıklarını, günümüzde ise artık daha fazla yardımlaşarak birlikte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %25'i de kadın emeğinin ücretsiz aile işçisi olarak görüldüğünü düşünmektedir.

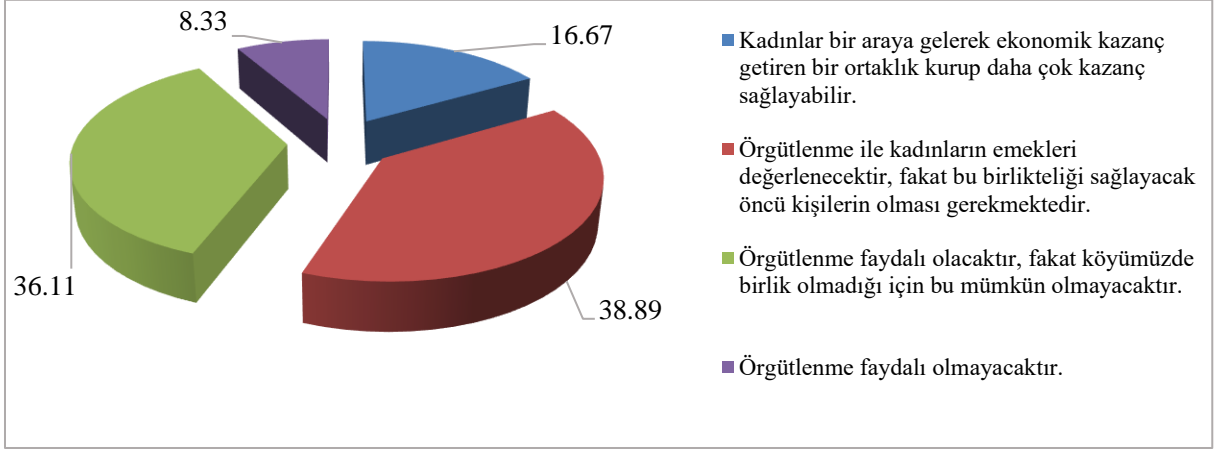
Grafik 10. Kırsalda kadın iş gücüne yönelik algı durumu (%)

Kadınların %38.89'u örgütlenmenin faydalı olacağını ancak aralarında birlik sağlayabilecek

öncü bir kişinin olması gerektiğini, bunun da çok mümkün olmadığı görüşündedirler (Grafik 11).

Grafik 11. Kadın üreticilerin örgütlenmeye bakışı (%)

Araştırma kapsamında birincil ve ikincil verilerden elde edilen bulgular derlenerek kadın emeğine yönelik bir SWOT analizi yapılmıştır (Şekil 1). Araştırma Derbent İlçesi'ndeki kadın emeğine yönelik olsa da Türkiye kırsalı açısından bir genelleme imkanı sunmaktadır. Kadın emeğine yönelik güçlü yanlar ve fırsatlar ile zayıf yönler ve tehdit olabilecek unsurlar belirlenmiştir. Araştırma kapsamında bölgenin kalkınmasını

sağlamak için kadınların önemi ve sorumlulukları da irdelenmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu gerek tarımsal işlerde gerekse ev işlerinde yoğun bir çaba sarfetmektedir. Ancak ürünlerinin değerlendirilmesinde ve ekonomik kazanç elde etme konusunda belirli bir ivme yakalayamamışlardır. Kadınların sorunları aşma konusunda sarfettikleri çabanın yeterli olmadığı ve desteğe ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.

Şekil 1. Araştırma bölgesindeki kadın emeğine yönelik SWOT analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER	FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> Çalışma alanındaki kadınların üretime yatkınlığı ve merakları Kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olması Kadınların üretimde aktif rol oynamaları Kadınların eğitim konusundaki istekliliği Kadınların öz güveninin yüksek olması 	<ul style="list-style-type: none"> Nüfus artış hızının düşük olması Eğitim seviyesinin düşük olması Kadınların üretmiş olduğu tarım ürünlerini işleyecek tesislerin olmaması Kadınların hem ev içinde hem de ev dışındaki yoğun çalışma temposu Kadın emeğine kıymet verilmemesi 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel ürünlere artan ilgi Bölgenin sınırlı pestisit kullanımı nedeniyle organik tarıma elverişli olması Derbent'in şehrin gürültüsünden uzak olması Kadınların güçlerini birleştirme ve örgütlenmeye eğilimli olmaları 	<ul style="list-style-type: none"> Sürekli göçlerin yaşanması Bölgede erkekler gibi kadınların da göç eğiliminin artması Nüfusun giderek yaşlanması Genç nüfusun bölgeden göç etmesi Genç kızların tarımla uğraşmak istememesi

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye genelindeki kadın nüfus ile karşılaştırıldığında, kırsal kesimdeki kadın

nüfusun işgücüne katılma oranının daha yüksek, işsizlik oranının ise daha düşük olduğu saptanmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise bu kesimdeki gizli işsizliktir.

Tarım, kırsal kesimdeki tarım dışı iş olanaklarının yetersizliği nedeniyle en önemli iş koludur. Tarım sektöründeki gelirlerin de düşük olması nedeniyle kırsal kesimde yoksulluk ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de kırsal kesimde kadın istihdamı ele alındığında, bu kesimdeki kadınların kalifiye olmadığı ve sosyal güvenliği olan iş olanaklarının da az olduğu görülmektedir. Kırsalda kadınlar daha çok vasıfsız işlerde çalıştırılmakta ve ağır çalışma koşullarına maruz kalmaktadır. Örgün ve yaygın eğitimden kısmen veya hiç yararlanamadıkları için tarım dışı sektörlerde çalışma olanakları da olmamaktadır. Ayrıca kırsal kesimdeki kadınlar mesleki eğitimlerden de yeterince yararlanamamaktadır. Ataerkil yapı ve toplum baskısı, kırsal kadın istihdamını sınırlandırmaktadır. Kırsal kesimde kadın girişimciliği yetersiz olduğu gibi, bu kesimdeki kadınların iş kurmak için gerekli finans kaynaklarına ulaşması da güçtür (Peker vd., 2012). Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun önceden aynı işte deneyim kazandıktan sonra kendi iş yerlerini açtıkları görülmektedir (Güleç, 2011).

Türkiye’de kırsal kesimde yaşayan kadınlar erkeklere göre dezavantajlıdır ve kendisini çevreleyen sosyo-ekonomik koşulları kabullenmek durumundadır. Bu nedenle, bu konuda atılacak en önemli adım, kırsal kesime yönelik çalışmalar yapan kurumların koordinasyon halinde çalışmalarını ve bu kapsamda politika oluşturmalarını sağlamak olacaktır. Kırsal kesimde kadınlara örgün-mesleki eğitimler düzenlenmeli ve kadınların istihdam edilebileceği kırsal sanayi bölgeleri oluşturulmalıdır. Kırsal sanayi bölgelerinden kadınlar da erkekler kadar yararlanmalıdır. Kadın girişimcilere vergi indirimi sağlanmalı ve teşvik edici hibe programları açılmalıdır. Ayrıca kırsal kalkınma projeleri ile kadınlara yeni iş alanları yaratılmalıdır. Kırsal kesimdeki kadınların ürettikleri ürünler için pazar olanakları geliştirilmeli ve bu yolla ekonomik faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda kadınlara; e-ticaret altyapılarının oluşturulup e-ticaret sitelerinin kurulması amacıyla, sosyal medya eğitimi, kadın kooperatifleri için finansal

okuryazarlık eğitimi, dijital pazarlama eğitimi ve kooperatifçilik eğitimi gibi eğitimler verilmelidir. Bu sayede kırsaldaki kadınlar için iş olanakları oluşturulacağı gibi, sosyal dışlanmışlık baskıları da azaltılacaktır. Kırsal kesimdeki kadınlara yönelik politikalar oluşturulurken bölgesel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Anonim, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu 2020 Yılı Verileri. www.tuik.gov.tr (Erişme tarihi: 07.09.2023)

Aysu, A. (2009). Piyasa ve Küçük Köylülük. *Mülkiye Dergisi*, Bahar, 223-237.

Clark, R., Ramsbey, T. W., Adler, E. S. (1991). Culture, Gender, and Labor Force Participation: A Cross-National Study. *Gender and Society*,5(1), 47-66.

Çaycı, A. (2020). Aladağ’ın İncisi Derbent. *Palet Yayınları*, No: 315-547, İstanbul.

Dixon, R. B. (1982). Women in agriculture: Counting the Labor Force in Developing Countries. *Population and Development Review*, 8(3), 539-566.

Fazlıoğlu, A., (2003). Kırsal Kalkınma Projelerinde Cinsiyet Dengeli Kalkınma Yaklaşımları. *Erozyonla Mücadele ve Kırsal Kalkınma Projelerinde Sosyal Boyut Semineri*, <http://www.gap.gov.tr/Turkish/Sosprj/cdenge.html>, 21 Ocak 2006.

Güleç, S. (2011). Kadın Girişimciliği-Karaman Örneği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Karaman.

Gülçubuk, B. (2015). Tarımdaki Kadınlar: Tohum’un Yaşatıcısı ve Çoğaltıcısı, *TURKTOBB Dergisi*, Sayı:16, ss:6-9.

Güneş, T. & Arıkan, R., (1988). Tarım Ekonomisi İstatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Güresinli, S. B. (2015) Tarım Sektöründe Aile Çiftçiliği, Kadın Ve Genç İstihdamı Üzerine Bir

- Değerlendirme, Avrupa Birliği Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. Ab Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Koray, M. (2000). Sosyal Politika, Ezgi Yayınevi, Bursa.
- Kifle, D. (2013). Gender Role in Agricultural Production in Some Parts of Ethiopia: A Brief Review. *International Journal of Research in Applied, Natural and Social Sciences*, 1(2): 49-52.
- Kutlar, İ., Kızılay, H. ve Turhanoğulları, Z. (2013). Kırsal Alanda Kadınların İşgücüne ve Kararlara Katılımını Etkileyen Sosyoekonomik Faktörlerin Belirlenmesi: Burdur ili örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(1), 27-32.
- Lordoğlu, K. (1990). Eve İş Verme Sistemi İçinde Kadın İşgücü Üzerine Bir Alan Araştırması. Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Mulugeta, M. & Amsalu, T. (2014). Womens's Role and Their Decision Making in Livestock and Household Management. *Journal of Agricultural Extension and rural Development*, 6 (11), 347-353.
- Ochieng, J., Ouma, E. & Birachi, E. (2014). Gender Participation and Decision Making in Crop Management in Great Lakes Region of Central Africa. *Gender, Technology and Development*, 18 (3), 341-362.
- Ogunlela, Y. I. & Mukhtar, A. A. (2009). Gender Issues in Agriculture and Rural Development in Nigeria: The Role of Women. *Humanity & Social Sciences Journal*, 4(1): 19-30.
- Peker, E. & Kubar, Y. (2012). Türkiye'de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, XIV(II), 173-188.
- Quendler, E., Glatzl, M. & Mayr, J. (2017). Female Farmers' Work Both on and off The Farm in Austria. *Agriculture & Food*, 5, 226-237.
- Schultz, T. P. (1999). Women's Role in the Agricultural Household: Bargaining and Human Capital, Center Discussion Paper No. 803. Economic Growth Center, Yale University. <http://www.econ.yale.edu/~pschultz/cdp803.pdf>
- Tinker, I. & Zuckerman, E. (2013). Women's Economic Roles and The Development Paradigm, DC: Heinrich Boell Foundation, 1-23.
- TÜİK, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu. Tarımsal Yapı İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*, 2nd Edition, New York: Harper and Row.